

የኦሮሚያ ክልል በፊንፊኔ ላይ ያለውን ልዩ ጥቅም በተመለከተ የቀረበ የዳሰሳ ጥናት

Wednesday, 03 May 2017
12:39

የኦሮሚያ ክልል

በፊንፊኔ /አዲስ አበባ/ ላይ ያለው ልዩ ጥቅም እንደሚጠበቅ የኢትዮጵያ ሕገመንግሥት በአንቀፅ 49 ንዑስ አንቀፅ 5 ላይ በግልፅ ተመልክቷል። ይህ ሕገመንግሥታዊ ድንጋጌ ተግባራዊ እንዲሆን የሚረዳው ዝርዝር ሕግ ሳይወጣ ከ 20 ዓመታት በላይ አልፏል። ከአሁን ወቅት ይህንኑ ድንጋጌ ለማስፈፀም የሚረዳ ጥናት መውጣቱን በማሳበራዊ ድረገጾች በመሰራጨት ላይ ሲሆን፤ የኦሮሚያ ክልል የኮምዩኒኬሽን ጽ/ቤት እንዴት እንደተሰራጨ እንደሚያውቅ ከመግለፅ ውጪ ስለሠነዱ ያለው ነገር የለም። ወደ 46 ገጾች ከያዘው ሠነድ ውስጥ የተወሰኑ ነጥቦች እንደሚከተለው ቀርበዋል።

ጥናቱ ካካተታቸው ጉዳዮች በከፊል፤

- የኦሮሞ ተወካዮች ብቻ የሚወዳደሩበት ጉባዔ እንዲቋቋም ይጠይቃል፤
- በከተማው አስተዳደር መ/ቤቶችና ሥራአስፈፃሚ ውስጥ 30 በመቶ የኦሮሞ ተወላጆች እንዲሆኑ፤
- ለኦሮሞ ተወላጆች በማህበር ተደራጅተው ከሊዝ ነፃ የመኖሪያ ቤት መሥሪያ ቦታ እንዲያገኙ፤
- የአዲስ አበባ ስያሜ ፊንፊኔ /አዲስ አበባ እንዲባል፤
- በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር አማርኛ እና አፋን ኦሮሞ እኩል የስራ ቋንቋ በመሆን እንዲያገለግሉ
- ፊንፊኔ ተጠሪነቷ በጣመራነት ለፌዴራል መንግስትና ለክልላዊ መንግስት እንዲሆን ማድረግ፤
- የኦሮሞ ተወላጆች የመኖሪያ ቤት በከተማ አስተዳደሩ ከሚገነቡ የጋራ መኖሪያ ቤቶች በ 15% የማግኘት ወይም የመከራየት መብት እንዲኖር ማድረግ፤

የጥናት ሰነዱ ዓላማ

2.1. የኦሮሞ ብሄር የሰፈረበት መልክዓ ምድር አንድ አካልና እምብርት የሆነችው ፊንፊኔ ታሪካዊ አመሰራረት፤ ነባር ነዋሪዎችና የሰሟ ወደ አዲስ አበባ እና የሌሎች ቦታዎች ስያሜዎች መቀየርና መዛባት ፖለቲካዊ ምክንያቶችና ይህም በሚኒሊክ የተሰፋፈ ሥርዓት የደረሰውን ጭቆናና የተፈፀመውን ግፍ ለማስገንዘብ፤

2.2. የኦሮሞ ህዝብና የኦሮሚያ ክልል ከፊንፊኔ/አዲስ አበባ ሊጠበቅለት የሚገባውን ልዩ ጥቅም ከዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ፤

ኢትዮጵያ ካፀደቃቸው ዓለም አቀፍና አህጉራዊ ስምምነቶች፣ በፌዴራልና በኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት በወጡ ህጎችና ከትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ አንፃር እንዴት መታየትና ልዩ ጥቅሞችን ለመወሰን መነሻዎችን ለማቅረብ፤

2.3. የፌዴራል ሥርዓት የሚከተሉ የተለያዩ ሀገራት በፌዴራል መቀመጫ ውስጥ የሚኖሩትን ነባር የአናሳ ብሔረሰብን (indigenous people) መብትና ጥቅም ያስከበሩበት/ያስጠበቁበት አግባብ ተሞክሮ ለመዳሰስ እና

2.4. የኦሮሚያ ክልል ከፊንፊኔ/አዲስ አበባ ሊጠበቅለት የሚገባውን ልዩ ጥቅም ለመደንገግ የሚወጣው አዋጅ ሊያካትታቸው የሚገባቸው ዋና ዋና ጉዳዮችን ለማመልከት ነው።

የኦሮሚያ ክልል በፊንፊኔ/ አዲስ አበባ ላይ ያለው ልዩ ጥቅም መነሻዎች

3.1. የፊንፊኔ መልካምድራዊና ታሪካዊ ዳራ

የአገራችን ተጨባጭ የታሪክ ማስረጃዎች እንደሚያረጋግጡት የኦሮሞ ክልል (ኦሮሚያ) አንድ አካል እና እምብርት የሆነችው ፊንፊኔ መጠሪያ ስሟን ያገኘችው በከተማዋ ማዕከላዊ ሥፍራ ከምድሯ ማህፀን የሚያፈልቀውን የተፈጥሮ ፍል ውሀ ምንጭን መሰረት በማድረግ ነው። በወቅቱ ፊንፊኔ ተብሎ የሚታወቀው አካባቢና ዙሪያው ከኦሮሞ ጎሳዎች አንዱ የሆነው የቱለማ ጎሳ ከሶስቱ ዐቢይ ጎሳዎች (“Balbala”) አንዱ የሆነው የዳጪ ንዑሳን ጎሳዎች የሆኑት የጉለሌ፣ የኤካ፣ የገላን እና የአቢቹ ጎሳዎች ይኖሩበት እንደነበር ታሪክ ይመስከራል። እነዚህ ጎሳዎች በ 12 መንደሮች በመከፋፈልና በየራሳቸው የጎሳ መሪዎች ይተዳደሩ እንደነበር በወቅቱ የነበሩትን የጎሳ መሪዎች ስም በመዘርዘር ያስረዳሉ። ከእነዚህ የአካባቢ ጎሳ መሪዎች መካከል እነ ቱፋ ሙና፣ ዱላ ሃራ፣ ጂማ ጃተኒ፣ ጉቶ ወሰርቢ፣ ጂማ ጢቂሴ፣ አቤቤ ቱፋ፣ ዋሪ ጎሎ፣ ቱፋ አረዶ እና ሞጆ ቦንሳራ ጥቂቶቹ ናቸው። በተለይም ፊንፊኔ የጉለሌ ኦሮሞ ጎሳዎች የሚበዙበት እንደነበረች በ 1868 አካባቢ በካቶሊክ ሚሲዮኖች የተፃፉ ድርሳናት ያስረዳሉ።

በሌላ በኩል አፄ ሚኒሊክ ቤተ መንግስታቸውን በእንጦጦ ላይ ከማድረጋቸው በፊት በመስከረም 1868 ዓ.ም በፊንፊኔ አካባቢ ካቶሊክ ሚሲዮኖች "የፊንፊኔ ሚሲዮን" በሚል መጠሪያ ቤተክርስቲያንና የዕምነት ማስፋፊያ ጣቢያዎች ከፍተው ሲንቀሳቀሱ እንደነበርና በዚህም ፊንፊኔ በመልማት ምንጊዝ መቀመጫውን ወደ አከባቢው እንዲያዛውር በዋነኝነት እንደገፋፋቸው በወቅቱ የነበረ ሉዊጌ ላሴሬ የተባለው ሚሲዮን ፅፏል። ሌላው ምክንያት አፄ ሚኒሊክ አያታቸው "...አንቺ ምድር ዛሬ "...ች" ሞልተውብሻል፤ ነገር ግን ወደፊት የልጄ ልጅ ቤት ሰርቶብሽ ከተማ ትሆኛለሽ" በማለት ለባለቤታቸው ለእቴጌ ጣይቱ እንደነገራቸውና እቴጌም ባላቤታቸው ደቡብን ለመውረር በመጡበት ጊዜ ከባላቤታቸው ጋር ለጤናቸው ጉዳይ ወደፍል ውሃ ሄደው በነበረበት ወቅት ከነበሩበት ድንኳን ውጭ በመንዝ አካባቢ አይተው የማያውቁትን አበባ አይተው በመደነቅ አዲስ አበባ በማለታቸው ከ 1887 ጀምሮ ፊንፊኔ - አዲስ አበባ መባል ጀመረች። የኦሮሞን ባህልና ቋንቋ ብቻ ሳይሆን የአከባቢዎችም ነባር ስያሜዎች ለውጥ/መቀየር አንድ ተብሎ ተጀመረ።

በሚኒሊክ የጦር አበጋዞች በመላ ኦሮሞ አካባቢና የደቡብ አካባቢዎች ላይ አጠቃላይ ወረራ እስከታወጀበት እ.ኤ.አ 1870 በነበረው ጊዜ እርሻና ከብት እርባታን የኑሯቸው ዋነኛ መሰረት በማድረግ በፊንፊኔና አካባቢዋ ይኖሩ የነበሩት የኦሮሞ ተወላጆች እንደተቀረው የኦሮሞ ሕዝብ ሁሉ በገዳ ሥርዓት ይተዳደሩ የነበረ ከመሆኑ በተጨማሪ ፊንፊኔ በኦሮሞ ክልል እምብርት ሥፍራ ላይ የምትገኝ መሆኗም የንግድና የአምልኮ ማዕከልም መሆን አስችሏታል። በገዳ ስርዓት ኦዳ ነቤ ሥነ-ሥርዓት በድምቀት ከሚከናወንባቸው

የኦሮሞ መሬት ክፍሎች አንዷም ነበረች። ምንም እንኳን የፊንፊኔ ኦሮሞዎች በባህላቸው መሰረት ከራሳቸው፣ ከተፈጥሮና ከአካባቢያቸው ጋር ተስማምተው በዚህ ማዕከላዊ በሆነ ስፍራ ከ 16 ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ በሰላም መኖራቸው የሚያጠያይቅ ባይሆንም በፊንፊኔና በዙሪያዋ በነበሩ የኦሮሞ ማህበረሰቦች ላይ ከሰሜኑ አጎራባች ደጋማ ክፍል በሚነሱ ማህበረሰብ ተወላጆች ወረራና ዝርፊያ ይካሄድ የነበረው ሚኒሊክ የሸዋ ንጉስ ከመሆናቸውም አስቀድሞ እንደነበር በወቅቱ በስፍራው የነበረው የእንግሊዙ የዲፕሎማቲክ ልዑክ ሻለቃ W.C Harris [የኢትዮጵያ ደጋማ ክፍሎች The Highlands of Ethiopia, (1884)] በሚል ባሳተመው የጉዞ ማስታወሻ መፅሀፉ ስፍራ ይገኛል።

በሂደት ወደ አጠቃላይ ወረራ የተቀየረውና በሚኒሊክ ወራሪ ጦር ድል አድራጊነት የተጠናቀቀው ዘመቻ በብዙ ሺዎች የሚቆጠሩ የአካባቢውን የኦሮሞ ተወላጆች ለሞት፣ ለአካል መጉደልና ስደት ዳረገ። ከሞትና ስደት የተረፉት የመላ ኦሮሚያና የደቡብ ሕዝቦችም ነፃነታቸው ተገፎ በባርነት ቀንበር ስር ወደቁ። መሬታቸውን ተቀሙ። ሃብት ንብረታቸው በወራሪው ተዘረፈ። ግፍና በደሉ በዚህም አልበቃ ብሎ ፊንፊኔ ከወራሪው ጦር መቀመጫነት ወራሪውን ጦር ተከትለው የመጡ ነዋሪዎች መስፈሪያ ከተማ ሆነች።

የፊንፊኔ ነባር ነዋሪዎች ከርስታቸው ተነቅለው ለወራሪው ሹሞች ተሰጡ። ለዚህ አስከፊ ተግባር ህጋዊ መሰረትና ድጋፍ ለመስጠት ሲባል በ 1907 እ.ኤ.አ የመሬት አዋጅ (Land Charter) ተከትሎ በወጣው ማስታወቂያ የፊንፊኔ ነባር ኦሮሞዎች ካርታ ያልወሰደ በመሬቱ ከመቀመጥ በስተቀር መሬቱ ያንተ አይደለም ተባለ። የፊንፊኔ ነባር የኦሮሞ ተወላጆች በገዛ መሬታቸው ጨሰኛ ሆኑ፤ በእምነትና ባህላቸው መሰረት አምልኮአቸውን እንዳይፈፅሙ ታግደው የወራሪውን እምነት የመቀበል የመከራ ቀንበር በግዳጅ በላያቸው ላይ ተጫነ፤ ከዚህም አልፎ የጉለሌና የኤካ ጉሳዎች ሊመናመኑ ችለዋል።

በወራሪው ጨቋኝ ገዢ የፊንፊኔ ነባር የኦሮሞ ተወላጆች ላይ የወደቀው ግፍና መከራ በግድያ፣ በምርኮ፣ ከርስት መነቀልና በጭሰኝነት ጉልት ሥርዓት በማደር ብቻ ያበቃ አልነበረም። በኦሮሞ ተወላጅ ላይ እንደተጫነው የወራሪው ባህል ሁሉ በኦሮሞ ባህልና የቋንቋ ስያሜ ይታወቁ የነበሩ የፊንፊኔና ዙሪያዋ አካባቢዎች የከተሞችና የቦታ ጥንታዊ መጠሪያዎች እንዲቀየር ተደረገ። ከነዚህ ውስጥ ፊንፊኔ የሚለው የጥንት መጠሪያዋ በሃይል ተቀይሮ "አዲስ አበባ" በሚል ስያሜ ተተካ።

በሳባመጠሪያ	የጥንት/ቀድሞመጠሪያ	አዲስመጠሪያ
Agamsa	አገምሳ	መርካቶ
Doobbii	ዶቢ	ቀጨኔ
Hurufa Boombii	ሁሩፈቦምቢ	ጃንሜዳ
Dildila	ድልድለ	እንጦጦ
Eekkaa	ኤካ	የካ
Birbirsaa Gooroo	ቢርቢርሰጎሮ	ፒያሳ
Caffee Araaraa	ጨፌአራራ	አራትኪሎ
Malkaa Daabus	መልካዳቡስ	ቸርቺልጉዳና

Caffee Tumaa	ጨፌቱማ	ስድስትኪሎ
Caffee Aannanii	ጨፌአነኒ	ሜክሲኮ
Qarsaa	ቀርሳ	ካዛንቺስ
Baddaa Ejersaa	በዳኤጀርሳ	ራስካሳሰፈር
Mujjaa	ሙጃ	ሸሮሜዳ
Garbii	ገርቢ	ሰንጋተራ
Golboo	ጎልቦቄራ	ቂርቆስ
Calcalii	ጨልጨሊ	ሳርቤት
Roobii	ሮቢ	ነፋስስልክ
Burqaa Finfinnee	ቡርቃ	ፊንፊኔፍልውሀ
Tulluu Heexoo	ቱሉሔጦ	ትልቁቤተመንግስት
Lupha Kormaa	ሉጳኮርማ	ራስብሩሰፈር
Baaroo Kormaa	ባሮኮርማ	ራስተሰማሰፈር
Hrbuu Irrechaa	ኮርቡእሬቻ	ራስሀይሉሰፈር
Karra Qirixi	ክራቂሪጢ	ሰሜንበር
Adami	አዳሚ	ሰሜንማዘጋጃ
Babo	ባቦ	አዲሱቄራ
Burqa Qoricha	ቡርቃቆርቻ	የካሚካኤል

የነፍጠኛው ድርጊት የአሮሞ ጥንታዊ ስሞችን መቀየር ብቻ ሳይሆን ትክክለኛ ጥንታዊ ስያሜዎችን በማዛባትም ጭምር ግፍ የተሰራ መሆኑ ለምሳሌ፡- ሀቃቂ ወደ አቃቂ፣ ቀሊቲ ወደ ቃሊት፣ ቀበነ ወደ ቀበና፣ ኤካ ወደ የካ...ወዘተ አዛብቶ እንዲጠሩም የተደረጉ እስከ ዛሬም ምስክሮች ናቸው።

በሚኒሊክ እግር የአገዛዙን ሥርዓተ-መንበር የተቀበሉት አፄ ኃ/ሥላሴም ነባሩን የአሮሞ ተወላጅ ከመሬቱ የማፈናቀል እና ማንነቱን የመፋቅና የመደምሰሱን እርምጃ ከአፄ ሚኒሊክ ባልተናነሰ ይልቁንም በረቀቀና በመጠቀ የትምህርትና ባህል ፖሊሲ በመቅረፅ አጠናክረው ገፉበት። የአሮሞን ህዝብ ከሀገሪቱ የፖለቲካና ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት ውስጥ በማግለልና በመግፋት ባህል እና ቋንቋው እንዲጠፋ የተጠናከረ ዘመቻ አካሄዱበት። ነባሩ የአሮሞ ተወላጅ ራሱ በመሰረታት ከተማ ከገዛ መሬት ከመፈናቀል አልፎ በቋንቋው እንዳይማር እንዳይገለገል በተቃራኒው ባይተዋር ተደርጎ በባህል በቋንቋው እንዲሸማቀቅ ተደረገ። አሮሞ ራሱ በመሰረታት ፊንፊኔ በ 1960 ዓ.ም ማብቂያ አካባቢ የመሬት ይዞታ መረጃ እንደሚያመለክተው የመሬት ይዞታ ክፍፍሉ ከመሬቱ 50 በመቶ ያህሉ

በመኳንንትና መሳፍንቱ እጅ የነበረ ሲሆን፤ 33 በመቶ የሚሆነው ደግሞ የእምነት ተቋማት ሥር ወድቆ እንደነበር ተጨባጭ የጽሁፍ መረጃዎች ያረጋገጡት እውነታ ሲሆን ነባሩ የኦሮሞ ተወላጅ ግን ከይዞታው እየተነቀለ ወደ አልለማውና በወባ ነዲድ በተወረረው ወደከተማዋ ጥግ በመግፋት በከተማው መሃል የኦሮሞ ተወላጅ ቁጥር አናሳ እንዲሆን ተደረገ።

እግር በግር የተተኩት የአፄ ሥርዓቶች በኦሮሞ ሕዝብ ላይ የጫኑትን የመከራ ቀንበር የኦሮሞ ሕዝብ ያለተቃውሞ አሜን ብሎ የተቀበላቸው አልነበሩም። እንደሁሉም የኢትዮጵያ ጭቁን ሕዝቦች ወቅትና ጊዜው በፈቀደውና በተለያየ መንገድ ጭቆናውን እምቢ/አልቀበልም በማለት አምጷል። የመጫና ቱለማ የመረዳጃ ማህበር የዚሁ የሰላማዊ አመፅ መገለጫ ነው። የባሌ ኦሮሞ ገበሬዎች አመፅም እንዲሁ። ምንም እንኳ እነዚህ የሙብት ጥያቄዎች እና አመፆች የኦሮሞን ሕዝብ ወደድል ባይመሩትም ለ 1966 ቱ ዓ.ም ሕዝባዊ ንቅናቄ እርሾ ለመሆናቸው በወቅቱ ይስተጋቡ የነበሩት የመሬት ላራሹ፣ የብሔርና የዲሞክራሲ ሙብት ጥያቄዎች ማስረጃ ተደርገው ሊቀርቡ ይችላሉ።

የአፄውን መንግስት በሀይል ገልብጦ ኢትዮጵያን ለ 17 ዓመታት የገዛው ወታደራዊ መንግስት ለእነዚህ ሕዝባዊ የዲሞክራሲ ጥያቄዎች ምላሽ መስጠት የሚያስችል ባህሪም ሆነ መሰረት ያልነበረው የአፄዎቹ ተቀጥላ ከመሆን ያለፈ አልነበረም። በመሆኑም የብሔር ብሔረሰብና ሕዝቦች ጥያቄን ፈታሁ በሚል በሀይል የተጫነን አንድነት በህዝቦች ላይ አጠናክሮ በመጫን የኦሮሚያን ሀብትና የኦሮሞ ወጣቶችን የስልጣን ዘመኑ ተጀምሮ እስከጨረሰ ላኬሄዳቸው ጦርነቶች መስዋዕት ሲያደርግ ቆይቷል። በዚህም መላ ሀገሪቷ በጦርነት አሳት ከጫፍ እስከጫፍ ከመንደሷ በተጨማሪ ሕዝቦቿም የጦርነቱ ገፈት ቀማሽ ሆነው በአስከፊ የድህነት አረንቋ ውስጥ እንዲማቅቁ ያደረጋቸው መሆኑ የቅርብ ጊዜ ታሪክ ነው፤ ደርግ በኢትዮጵያ ሕዝቦች ላይ አትሞ ያለፈው ጥቁር የታሪክ ጠባሳ በአንድ በኩል የኢትዮጵያ ጭቁን ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ለነፃነት፣ ለዲሞክራሲ እና ለብሄር ሙብት መረጋገጥ የሚያደርጉት ትግል በየማዕዘኑ ተፋፍሞ እንዲቀጣጠል ያደረገ ሲሆን ይህም እስካልተረጋገጠ ድረስ ሀገሪቷ ከጦርነት ወደ ጦርነት ከአንድ ቀውስ ወደ ሌላ ቀውስ እንጂ የሰላምም ሆነ የልማትን ጭላንጭል የማየት እድል እንደማይኖራት ሁሉም የዲሞክራሲ ሀይሎች በገሀድ የተረዱበት ዘመን ነበር። የኦሮሞ ሕዝብ በአጠቃላይ የፊንፊኔ ነባር ተወላጆች የቱለማ ጎሳዎች እና ሌሎች ነዋሪ የኦሮሞ ተወላጆች በፊንፊኔ ላይ ያላቸውን “የልዩ ጥቅም” ሥረ-ነገር ከዚህ የታሪክና የህግ ሙብት የሚመነጭ መሆኑን መረዳት አስፈላጊ የሚሆነውም በዚህ የተነሳ ነው።

3.2. ከዲሞክራሲያዊ የፌዴራል ሥርዓት ግንባታ አንፃር የአጅንዳው ወሳኝነት

የደርግ አምባገነን ሥርዓት በኢትዮጵያ የዲሞክራሲ ሀይሎች ግንቦት 20 ቀን 1983 ዓ.ም ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ተገርስሶ ወደማይመለስበት ጉድጓድ ሲወረወር የአፈናና የጭቆና ዘመን አብቅቶ የነፃነት ጎህ ሲቀድ ሰፊው የኦሮሞ ህዝብም ልክ እንደሌሎቹ የኢትዮጵያ ጭቁን ህዝቦችና የዲሞክራሲ ሀይሎች ሀገሪቱ ለዘመናት የተጓዘችበትን አቅጣጫ በመቀየር በሀይል የሚጫን አንድነት ሳይሆን በመፈቃቀድ በመተባበር የምትመሰረት አዲሲቷን ኢትዮጵያ በአስተማማኝ መሰረት ላይ ማነፅ እንደዲቻል በጋራ ባካሄደው ዘርፈ- ብዙ እንቅስቃሴ የዲሞክራሲ የእኩልነት ሙብቶችና የሁሉም ሕዝቦች የራስን እድል በራስ የመወሰን ሙብት መርሆዎች የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና የማህበራዊ ሙብት ምስሶዎች የሚሆኑበት የአዲስ ምዕራፍ ጅማሮ በር የሚከፈትበትን ጎዳና የኢትዮጵያ የሽግግር ወቅት ቻርተርን በማፅደቅ ወደ ተግባር ገብቷል።

ሐምሌ 15 ቀን 1983 ዓ.ም በነጋሪት ጋዜጣ ፅድቆ የወጣው የሽግግር መንግስት ቻርተር የዲሞክራሲ መብቶች በሚል ርዕስ በክፍል አንድ አንቀፅ ሁለት ስር የብሔሮች የብሔረሰቦችና የሕዝቦችን የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መብትን የሚያረጋግጥ ድንጋጌ ማካተቱ የኦሮሞ ሕዝብ ዲሞክራሲያዊ ትግል ከሌሎች የኢትዮጵያ ጭቁን ሕዝቦችና የዲሞክራሲ ሀይሎች ጋር ያደረጉት የዘመናት ትግልና መስዋዕትነት ያስገኘው ቀዳሚ የድል ፍሬ ተደርጎም ሊቆጠር ይችላል።

የኦሮሞ ህዝብ የኢትዮጵያ የሰላማዊ ሽግግር ጉባኤ አካል በመሆን በቻርተሩ ላይ በክፍል አንድ በአንቀጽ 1 እና 2 ስር የሰፈሩትን ዲሞክራሲያዊ መብቶች በተለይ እንዲካተቱ የታገለበት ዋነኛ ምክንያት የኦሮሞ ሕዝብ የፈቃድ እንጂ ዳግም የሀይል አንድነት እንዳይጫንበት ያሳለፋቸው የመቶ ዓመት የጭቆናና የመገፋት ስርዓት እንዳይመለስ እንዲሁም እንደግለሰብ ሁሉ ለቡድን መብቶችም እውቅናና ጥበቃ መስጠት እንዲቻል በማሰብ ነው። የኦሮሞ ሕዝብ እንደሌሎቹ የኢትዮጵያ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሁሉ የራሱን ማንነት የመጠበቅና የማስከበር ባህሉንና ታሪኩን የማበልፀግ እንዲሁም በቋንቋው የመጠቀምና ቋንቋውን የማበልፀግ መብቱን እንዲያረጋግጥ በማስቻል በመፈቃቀድና በእኩልነት የተመሰረተች አዲሲቷን ኢትዮጵያ ከመፍጠር ውጭ ሌላ መንገድ እንደሌለ ከታሪክ መማር በመቻሉ ነው።

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገመንግስትና የፌዴራል ስርዓቱ አጠቃላይ ዓላማ በሀገራችን ዘላቂ ሰላም ለማረጋገጥ ዋስትና ያለው ዲሞክራሲን ለማስፈን እንዲሁም ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ እድገትን ለማፋጠን የሚያስችል አንድ የጋራ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ማህበረሰብ መገንባት ነው። በዚህም መሰረት ሕገመንግስቱ የህጎች ሁሉ የበላይ ሆኖ በተለያዩ ድንጋጌዎቹ ውስጥ የሀገራችንን የፖለቲካ ስርዓት፣ የስልጣን ባለቤትነት፣ የመንግስት አካላትን አወቃቀር የስልጣን ክፍፍልና የመንግስት አሰራርን እንዲሁም የዜጎችን መብቶች፣ ነፃነቶች በመንግስትና በዜጎች መካከል ያለውን ግንኙነት በግልፅ ደንግጓል። ሕገ-መንግስቱን መሰረት አድርገው የሚወጡ ዝርዝር ሕጎችም ከሕገ-መንግስቱ ጋር መቃረን እንደሌለባቸውና የሚቃረኑም ሆነው ከተገኙ ተፈፃሚነት እንደማይኖራቸው በግልጽ የተመለከተ ጉዳይ ነው።

ባለፉት ሁለት አስርት ዓመታት ዲሞክራሲያዊ የፌዴራል ሥርዓት ለመገንባት የተደረጉት ጥረቶች አንድነትን በልዩነት ውስጥ ለመገንባት የኢትዮጵያ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ካደረጓቸው ጥረቶችና ርብርብ ጋር ተጣምሮ መታየት የሚገባው ታላቅ ታሪካዊ ጉዳይ ነው የሚባልበት መሰረታዊ ምክንያት ከዚህ የሚመነጭ ነው። በከተማዋ ውስጥ የሚገኘው ነባሩ የኦሮሞ ህዝብ እነዚህ መብቶች ማለትም በቋንቋው የመጠቀምና የመማር፣ ባህሉን የመንከባከብና የማሳደግ መብትና እድል ተነፍሶ የሚገኝ በመሆኑ መብቱን ለማስከበር ተጨባጭ እርምጃዎች መውሰድ እንደሚገባቸው አንዱ ማሳያ ነው። በመሆኑም በፈንፊኔ/ አዲስ አበባ ውስጥ የሚኖረው ነባር የኦሮሞ ተወላጅና ነዋሪ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀፅ 39 ንዑስ አንቀፅ (1) እና (2) መሠረት የራስን ዕድል በራስ የመወሰን፣ በቋንቋው የመናገር፣ የመፃፍ፣ ቋንቋውን የማሳደግና የማስፋፋት እንዲሁም ታሪኩን የመንከባከብ መብት ያለው በመሆኑ ሊከበርለት ይገባል።

ከዚህም በተጨማሪም ፌዴራላዊ የአስተዳደር ሥርዓታችን እየዳበረ መምጣቱ የሕገመንግስቱን አንቀጽ 49 ንዑስ አንቀጽ 5 ሥራ ላይ ለማዋል የሚያስፈልገው ዝርዝር ሕግ ሊያካትታቸው የሚገቡ መሰረታዊ ጉዳዮችን አንጥረን እንድናወጣ ሰፊ እድልም ሰጥቶናል። ከሁሉም በላይ ደግሞ የሁለት አስርት አመታት ጉዟችን በትክክለኛ ጎዳና ላይ እንደነበር የሚያረጋግጥን እውነታ የልዩ ጥቅም

ማስጠበቂያ ዝርዝር ሕጉም ሳይወጣ እንኳ የብሔራዊ ክልላዊ የሽግግር መስተዳድሮችን ለማቋቋም የወጣ አዋጅ 7/1984 አንቀፅ 15(1) (ሀ) መሰረት በፀደቀው የመጀመሪያው የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ የሽግግር መስተዳድር ሕገ መንግስት በአዋጅ ቁጥር 2/1985 አንቀፅ 58 መሰረት ፊንፊኔ የክልሉ ዋና ከተማ ሆኖ በመወሰኑ እና ከዚያ ጊዜ ጀምሮ የክልሉ ዋና ከተማ በመሆኑ የክልሉ መንግስት በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ከተማ መስተዳድር ውስጥ ተስፋ ሰጪ ሥራዎችን አከናውኗል።

የኦሮሚያ ክልል የመንግስት መ/ቤት፣ የኦሮሞ ባህል ማዕከል እና የአፋን ኦሮሞ ት/ቤቶች የሚገነቡበትን ቦታ ከሊዝ ነፃ በማግኘት ግንባታዎች ተጀምሯል። እነዚህን የግንባታ ቦታዎች ከማግኘት ባሻገር ኦብሮ ለመልማትና ደህንነትን ለማስጠበቅ በትብብር ክልላችንና መስተዳድሩ እያደረጉት ያለው እንቅስቃሴ ገላጭ ሲሆን ከሽግግሩ መንግስት ምስረታ አንስቶ በአመዛኙ የመስተዳድሩ ከንቲባ በመሆን ያገለገሉ ከፍተኛ የመንግስት ኃላፊዎች የኦሮሞ ተወላጅ መሆናቸው ሕገመንግስታዊ ድጋፍ ያለውና የዚሁ መልካም ግንኙነት መገለጫ ነፃብራቅ ነው።

በሌላም በኩል ተቋማዊና ሥርዓታዊ ገፅታ ያላቸው ባይሆኑም እንኳ የህገመንግስቱን መንፈስ ሊጎዱ የሚችሉ አንዳንድ ተግባራት መከናወናቸውን ማስተዋል ከባድ አይደለም።

በተለይም የፌዴራላዊና ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ባህል ግንባታ የመጀመሪያ ምዕራፍ ውስጥ ለሚገኝ ህብረተሰብ ወደመቃብር የወረዱትን የአፄዎችና ወታደራዊው መንግስት የጉዞና የሀገር ግንባታ አሻራ የሚያስታውሱ በዚሁ በእኛ ዘመን እየተከናወኑ ያሉ ተግባራት (መሪ ሎቄን በሲኤምሲና በሰንሻይን መተካት፣ ካራን በሀያት፣ ፉሪን በጀርመን አደባባይ፣ በሻሌን በሰሜን ወዘተ በመሰሉ የባእድ ስሞች እንዲተኩ የማድረግ ተግባራት)እዚህም እዚያም ብቅ ሲሉ ማየት መራር እውነታ በመሆኑ ፈጣን እርማትን የሚሹ የአደባባይ እውነታ መሆናቸውን መገንዘብ አስፈላጊ ነው።

በከፍተኛ ደረጃ እያደገ ከመጣው የልማት እንቅስቃሴ ጋር ተያይዞ በአዲስ አበባ ዙሪያ ባሉ በግብርና ይተዳደሩ የነበሩ የኦሮሞ ተወላጆች የልማት ተነሿዎችን በተመለከተ መስተዳድሩ የሚከተለው የካሳ ስርዓትና የምትክ ቦታ መስጠት ተግባራት መኖራቸው የሚካድ ባይሆንም አጠቃላይ ሂደት በልማት ተነሿዎች ላይ የሚያሳድረው ትውልድ ተሻጋሪ ጉዳቱን ለመቀነስ ሊወስዱ ከሚገባቸው እርምጃዎች አንፃር ሰፊ ከፍተኞች ያሉበት ነው። ነባር ተወላጆችን አስመልክቶ በአህጉርና በአለምአቀፍ ደረጃ የወጡ የሰብዓዊ መብት ድንጋጌዎችም [1. Art. 20 of the African Charter of Human and Peoples Rights of 1981, 2. International Human Rights, Indeginous rights, rights to self Determination] ጋር ይጋጫል። በተለይም ይህ ሂደት ከመቶ አመታት በፊት በተካሄደ የግፍ ወረራ ከነባር ነዋሪነት ወደ አናሳ ብሔርነት እየተቀየረ ለመጣው የፊንፊኔ ነባር ተወላጅ የህልውና ጉዳይም በመሆኑ መስተዳድሩ የሚከተለው የካሳ ስርዓትና የምትክ ቦታ አሰጣጥ ተግባራትን በተጨማሪ ደጋፊ የማስተካከያ እርምጃዎች የሕግ ማዕቀፍ ማበጀትን የሚሻ ጉዳይ ነው።

ለዚህ ማሳያነት ከማዕከላዊ ስታቲስቲክ ባለስልጣን በተገኘው መረጃ መሰረት በ 1999 ዓ.ም በተካሄደው የህዝብና ቤት ቆጠራ ውጤት ከአዲስ አበባ ከተማ 2,739,551 ነዋሪዎች ውስጥ አማራ 1,288,895(47%)፣ ኦሮሞ 534,547(19.5%)፣ ጉራጌ 447,777 (16.3%)፣ ትግሬ 169,082(6.2%) እና ሌሎች 299,150(10.1%) ሲሆን የኦሮሞ ተወላጅ በተወለደበት መሬቱ ላይ አናሳ መሆኑ አንድ ማሳያ ነው።

ስለሆነም የኦሮሞ ህዝብ በፊንፊኔ ላይ ያለውን የታሪክና የህግ መብት የሚያረጋግጥለት <<የልዩ ጥቅም>> ሥረ-ነገር በአንድ ፊት ከታሪክ መሰረት የሚነሳ የመሆኑን ያህል ሁለተኛው የመብት መነሻ የአዲስ አበባ መስተዳድር የኦሮሞ መሬት አንድ አካልና እምብርት መሆኗ እንዲሁም የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት ርዕሰ ከተማም በመሆኗ ጭምር የሚመነጭ መሆኑን መረዳት ተገቢ ይሆናል። የአዲስ አበባን ነዋሪ ውሀ ሲያጠጣ የኖረው የገፈርሳ እና የሰገዳዲ ውሀ በደጁ የሚያልፈው የኦሮሞ አርሶአደር ከውሀው እንዲጠቀም ለማድረግ በቂ ጥረቶች አለመደረጋቸው እና ከተማዋ ነባር የኦሮሞ አርሶ አደሮችን እያፈነቀለች ከጊዜ ወደ ጊዜ መስፋት መሬት ላይ ያለው ገሃድ ሀቅ በመሆኑ ሁሌም ሀብትን ምክንያት አድርጎ ማቅረብ የሚቻል አይደለም። በፊንፊኔ/አዲስ አበባ የሚቋቋሙት ኢንዱስትሪዎች ወደ አጎራባች የኦሮሚያ አካባቢዎች የሚለቀቀውን የተበከለ ፍሳሽ ለማከም በምትኩም የተጠቃሚነትን ያህል የፊንፊኔ ባለቤትና የኦሮሞ ተወላጅ በአዲስ አበባ የመንግስት መ/ቤቶች አገልግሎትን በቋንቋው እንዲያገኝ ለማድረግ በጥቂት አጋዥ እርምጃ ቢደገፍ መልካም ይሆን ነበር።

በመሆኑም ፌዴራላዊ የአስተዳደር ስርዓታችን በየጊዜው እየዳበረና ስር እየሰደደ መምጣቱን እና ህገመንግስቱን አሟልቶ ወደመሬት ለማውረድ እየተደረገ ያለው ጥረት ጠንካራ መሆኑን እንዲሁም የሁለት አስርት አመታት ጉዟችን በትክክለኛ ጎዳና ላይ እንደነበርና የዲሞክራሲ ስርዓት ግንባታ መገልበቱን የሚያረጋግጥ በመሆኑ እና የፌዴራላዊ ስርዓት ግንባታ ሂደታችን የሚያሳየው የኦሮሚያ ክልል በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ላይ ያለውን ህገመንግስታዊ ልዩ ጥቅም እንዲጠበቅለት ዝርዝር ህግ በማውጣት ሊጠበቅለት የሚገባ መሆኑን ብቻ ሳይሆን ከታሪካችን የወረሰነውን የተዛባ ግንኙነት ማረም የሕገ መንግስታችን ዓላማም መሆኑን ያሳያል። በአጠቃላይ በጊዜ ሂደት የፊንፊኔ/አዲስ አበባ አስተዳደርና የኦሮሚያ ክልልን እያስተሳሰሩ የመጡት መጠነ ሰፊ ጉዳዮች የፊንፊኔ/አዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ከኦሮሚያ ክልል የተለያየ አቅርቦት ስለሚያገኝ የሁለቱን ጥቅም ሚዛን ለመጠበቅ ሲባልና የህገ-መንግስቱን ድንጋጌ መሠረት በማድረግ የኦሮሚያ ክልል ልዩ ጥቅም እንዲጠበቅለት ማድረግ የግድ ይላል። በመሆኑም ከላይ በተዘረዘሩት ጉዳዮች መነሻ በማድረግ የኦሮሚያን ልዩ ጥቅም የሚደነግገውን ዝርዝር ህግ ማውጣት በእጅጉ አስፈላጊ እንዲሆን ያደርገዋል።

በአዋጁ ሊያካትታቸው የሚገባቸው ዋና ዋና ጉዳዮች

ከላይ በዝርዝር ከያናቸው ከፊንፊኔ መልከምድራዊ አቀማመጥና ታሪካዊ ዳራ፣ በፌዴራልና በኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት ህጎችና የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ፣ ከዓለም አቀፍና አህጉራዊ ስምምነቶች እና ከተለያዩ ሀገራት ተሞክሮ በመነሳት የኦሮሚያ ክልል ከፊንፊኔ/አዲስ አበባ ሊከበርለት የሚገቡ ልዩ ጥቅሞች እንደሚከተለው ቀርቧል።

4.1 አስተዳደራዊ መብቶች፤

1. በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ውስጥ የጥንት ነባሪ ነዋሪ የሆነው ኦሮሞ ተወላጆች የራሱን እድል በራስ የመወሰን መብት እንዲኖረው የኦሮሞ ተወላጆች ብቻ የሚወዳደሩበት የኦሮሞ ብሔር ተወላጆች ጉባዔ እንዲቋቋም በማድረግ በከተማው ውስጥ የኦሮሞ ቋንቋ፣ ባህል፣ ታሪክ እንዲጠበቅ፣ እንክብካቤ እንዲያገኝ እንዲሁም ነባሪ የቦታ ስያሜዎች ተመልሰው እንዲያንሰራሩ በሕግ ማዕቀፎች እንዲጠበቅ የማድረግ ኃላፊነት እንዲኖረው ማድረግና የኦሮሞ ተወላጆች ነባር የከተማዋ ነዋሪ መሆናቸውን እውቅና መስጠት፤

2. የኦሮሞ ተወላጆች የፊንፊኔ ነባር ሕዝብ በመሆኑ የብሔሩ አባላት የሚወዳደሩበት 30% መቀመጫ በከተማው በየደረጃው ባሉት

የአስተዳደር ምክር ቤቶች እና የሥራ አስፈጻሚው ውስጥ የአሮሞ ተወላጅ ውክልና እንዲኖር ማድረግ፤ በከተማው መንግስታዊ አገልግሎት ሰጪ ተቋማት ውስጥ የሚሰሩ ሲቭል ሰርቫንት የአሮሞ ተወላጆች ኮታ እንዲጠበቅ ማድረግ እንዲሁም የከተማው ካንቲባ አመራረጥ በአሮሞ ብሔር ተወላጆች ጉባዔ አቅራቢነት በከተማው ምክር ቤት እንዲፀድቅ ማድረግ፤

3. ኦሮሚያ ክልላዊ መንግስትና የከተማ አስተዳደሩ የጋራ ምክር ቤት በማቋቋም የአዋጁን ተግባራዊነት እንዲያስፈፅሙ እንዲደረግ፤

4. በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር አማርኛ እና አፋን አሮሞ እኩል የስራ ቋንቋ በመሆን እንዲያገለግሉ ማድረግና በከተማው የሚገኙ የመንገድ ስሞች፣ የመንገድ ምልክቶች፣ ማስታወቂያዎች በሁለቱም ቋንቋ እንዲፃፉ ማድረግ፤

5. ፊንፊኔ/አዲስ አበባ የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት ዋና መቀመጫ የማድረግ መብት እንዳለው ዕውቅና የሚሰጥ ህግ እንዲደነገግ ማድረግና የተዛባ የታሪክ ግንኙነት ለማረም ፊንፊኔ ተጠሪነቷ በጣመራነት ለፌዴራል መንግስትና ለክልላዊ መንግስት እንዲሆን ማድረግ፤

6. የፊንፊኔ/አዲስ አበባ መስፋፋት በዙሪያዋ ያለውን ነባር ህዝብ ህልውና እና የአሮሞ ህዝብ ብሔራዊ ጥቅም አደጋ ላይ የሚጥል በመሆኑ በክልሉና በከተማ አስተዳደሩ መካከል ያለው ወሰን ግን የአከላለል ለውጥ ሊኖረው ስለማይችል ከተማዋ በምንም ዓይነት ሁኔታ መስፋፋት የማይቻል መሆኑና ወሰኑም በከተማው መስተዳድርና በክልሉ መንግስት በጋራ ስምምነት ብቻ ተለይቶ የወሰን ምልክት እንደሚደረግበት በህግ ሊደነገግ ይገባል፤

7. የከተማ አስተዳደሩ የሚያወጣቸው ፖሊሲዎች፣ ስትራቴጂዎች፣ ሕጎችና ዕቅዶች የጥንት ነባሪ የአሮሞ ተወላጆችን ጥቅሞችና ፍላጎቶች ግምት ውስጥ ያስገባና መብቶቻቸውን የሚያስከብር መሆኑን የማረጋገጥ ግዴታ እንዳለበት መደንገግና የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስትም አስተያየት ከመስጠት አልፎ መብት እንዲኖረው ማድረግና እንዲሁም ከተማውንና ክልሉን በሚያስታሳስሩ ጉዳዮች ላይ ፖሊሲዎችን፣ ስትራቴጂዎችና ህጎችን የማመንጨት ስልጣን እንዲኖረው ማድረግ፤

8) ፊንፊኔ/አዲስ አበባ የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት ዋና ከተማ በመሆኗ በኦሮሚያ የመንግስታዊና ህዝባዊ ድርጅቶች መስሪያ ቤቶች ውስጥ ወይም ጉዳዮች ላይ የሚፈፀሙ ወንጀሎች እንዲሁም በኦሮሚያ ክልል ውስጥ ወንጀል ሰርተው ወደ ፊንፊኔ/አዲስ አበባ በመምጣት የሚደበቁትን ተጠሪጣሪ ወንጀለኞች የክልሉ ፖሊስ፣ አቃቤ ህግና ፍርድ ቤቶች ያለምንም ጣልቃ ገብነት የመመመርመር፣ የመያዝና የመቅጣት መብት እንዲሆን ማድረግና በፊንፊኔ/አዲስ አበባ የተፈፀሙ ከክልሉ ጋር የተያያዙ ወንጀሎች ከፌዴራልና ከከተማ አስተዳደሩ የፍትህና የፀጥታ አካሎች በጋራ የሚሰሩበት ሁኔታ ሊኖር ይገባል።

4.2 የማህበራዊ አገልግሎቶች መብቶች፤

1. የኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት መቀመጫ ፊንፊኔ/አዲስ አበባ በመሆኗ ለተለያዩ መንግሥታዊ፣ ሕዝባዊና የልማት ማህበሮች ቢሮዎች፣ ክልሉ ታሪካዊ፣ ባህላዊ፣ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ እሴቶችን ለስብሰባ አደራሾች፣ የኮሚኒቲ ማዕከላትና ለሌሎች ሕዝባዊ አገልግሎቶች የሚውሉ ህንፃዎችና ፋሲሊቲዎች የሚገነባበት በቂ መሬት ከከተማ አስተዳደር ከሊዝ ነፃ እንዲያገኝ የሚያስችል እንዲሆን ማድረግ፤

2. የኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት ሠራተኞች እና የከተማው ነዋሪ የኦሮሞ ተወላጆች በማህበር ተደራጅተው የቤት መሥሪያ መሬት (ቦታ) ከሊዝ ነፃ የማግኘት፤
3. ለኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት ኃላፊዎችና ሠራተኞች እንዲሁም የኦሮሞ ተወላጆች የመኖሪያ ቤት በከተማ አስተዳደሩ ከሚገነቡ የጋራ መኖሪያ ቤቶች በ 15% የማግኘት ወይም የመከራየት መብት እንዲኖር ማድረግ፤
4. የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስታና የከተማው ነዋሪ የኦሮሞ ተወላጆች ኢደባባዮች፣ ማዕከላት፣ አዳራሾች፣ ስታዲየሞች፣ ሜዳዎች..ወዘተ አገልግሎት ሲፈልጉ ማግኘት እንደሚችሉ፤
5. በከተማው አስተዳደር ውስጥ ነዋሪ ለሆኑ የኦሮሞ ተወላጆች ልጆቻቸውን በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው በአፋን ኦሮሞ የሚያስተምሩ ት/ቤቶች በመስተዳድሩ ወጪ ትምህርት እንዲሰጥ ያደርጋል።
6. የከተማ አስተዳደሩ ከከተማው ዳሪ ላይ ለሚገኙ አርሶ አደሮች የጤና አገልግሎት በቅርብ እንዲያገኙ የጤና ተቋማትን እንዲያስፋፋ የማድረግ፤
7. የክልሉ ቢሮዎችና ሠራተኞች የሚጠቀሙባቸው የመኖሪያ ቤቶች የሚሆን የመብራት፣ ውኃ፣ ስልክና ወዘተ አገልግሎት የሚያገኙ መሆኑ፤
8. በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ዙሪያ ለሚኖረው ሕብረተሰብ ልዩ ልዩ የማህበራዊ አገልግሎቶች እንደ መንገድ፣ ትራንስፖርት፣ መብራት፣ ውኃ፣ ስልክና የመሳሰሉትን በማቅረብ የፊንፊኔ ዙሪያ ኦሮሚያ ዞን ከተሞችና የገጠር ቀበሌዎች ነዋሪዎች ተጠቃሚ እንዲሆኑ ማድረግ፤
9. የከተማ መስተዳድር ለከተማው ህዝብ የሚያቀርባቸው አገልግሎቶች በመስተዳድሩ አዋሳኝ ለሚኖረው የኦሮሚያ ክልል ሕዝብ ሊዳረሱ የሚችሉ ሲሆን ነዋሪዎቹ በተመሳሳይ ሁኔታ የአገልግሎቶቹ ተጠቃሚ የመሆን መብት እንዲኖራቸው ማድረግ፤
10. ከከተማ ጋር ተያይዞ ለሚደርሰው የሰው ሰራሽና የተፈጥሮ አደጋዎች በክልሉ ከተሞች ላይ እንዳይደርስ የመጠበቅና ከጉዳት የመከላከል ሃላፊነት እንዳለበት ማድረግ፤
11. የከተማው አስተዳድር ለከተማው ህዝብ ከሚያቀርባቸው አገልግሎቶች ጋር በተያያዙ የልማት ሥራዎችን በክልሉ መንግስት ጋር በመመካከርና በመስማማት ሊፈፅም እንደሚችል..ወዘተ መብቶችን ማስቀመጥ ይቻላል።

4.3 ባህላዊና ታሪካዊ መብቶች፤

1. የአዲስ አበባ ከተማ ስያሜን በሚመለከት የኦሮሞ ህዝብ በአዲስ አበባ ላይ ካለው ፍላጎትና ከሚያቀርበው ጥያቄ በመነሳት ስንመለከት በኦሮሞ ህዝብ ዘንድ ያለው ትርጉም ከፍተኛ በመሆኑ እና ካለፈው ታሪክ ጋር አያይዘን ስንመለከት የአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ስሟ ፊንፊኔ በመሆኗ ከተማው በኦሮሞዎች የተመሰረተችና ጥንት ነባር ኦሮሞዎች የሚኖሩበትና የኦሮሞ መሬት አካል በመሆኗ የተዛበውን ታሪክ ማስተካከል የህገ መንግስታችን ዓላማም በመሆኑ የአዲስ አበባ ከተማ አፈሴላዊ መጠሪያ አዲስ አበባ

መሆኑ ቀርቶ ወደ ነባር ጥንታዊ ስሙ ፊንፊኔ እንዲመለስ ወይም በጣምራነት በ"ፊንፊኔ/አዲስ አበባ" ስም እንዲታወቅ በሕግ እንዲደነገግ ማድረግ፤

2. በከተማ አስተዳደር ውስጥ የሚገኙ የተለያዩ ቦታዎች መጠሪያ/ስያሜዎች በጥንት ስሞቻቸው እንዲጠሩና ተዛብተው እየተጠሩ ያሉት ስሞች እንዲስተካከል ማድረግ፤

3. የኦሮሞ ሕዝብ ብሔራዊ ማንነት የሚያንፀባርቅ አሻራ በከተማው ውስጥ በቋሚነት እንዲኖር ከኦሮሞ ሕዝብ ጋር የተያያዙ ታሪካዊ ክስተቶች ወይም በኦሮሞ ብሄራዊ ጀግኖች ስም መታሰቢያዎች እንዲኖሩ የመንግስት ተቋማት ህንፃዎች፣ አደባባዮች፣ ጎዳናዎች፣ አይሮፕላን ማረፊያ እና የመሳሰሉት በስማቸው እንዲሰየሙ ማድረግ፤

4. በመንግስት ወጪ በተቋቋሙ የፊደላዊና የቴሌቪዥን ማሰራጨ ጣቢያዎች ከከተማው የሚተላለፉ ፕሮግራሞች የኦሮሞ ህዝብ ብሔራዊ ማንነት ከግምት ውስጥ እንዲያስገቡ የሚያስገድድ፤

5. በፊንፊኔ/አዲስ አበባ የሚኖረው የዛሬውና መጪው ትውልድ የፊንፊኔን ታሪክ በተዛብ መልኩ ሳይሆን ኦሮሞዎች ይኖሩበት የነበረች ጥንታዊ መሬታቸው እንደነበረችና በወረራና በኃይል ተገፍተው ወደ ዳር በመገፋታቸው ቁጥራቸው እየተመናመነ መሄዱንና ወደ አናሳነት መቀየራቸውን ህዝቡ እንዲያውቅና እውቅና እንዲሰጥ ማድረግ፤

6. በመስተዳድሩ ውስጥ የሚገኙ ትምህርት ቤቶች የታሪክ ማስተማሪያ መፃሕፍት ውስጥ የኦሮሞ ህዝብ የፊንፊኔ/አዲስ አበባ የጥንት ነባር ሕዝብ አዲሱ ትውልድ እንዲገነዘብ ማድረግ፤

7. በከተማ አስተዳደሩ ውስጥ ነዋሪ የሆኑ የኦሮሞ ተወላጆች የማንነቱ ዋና መገለጫ የሆኑት ታሪኩን፣ እምነቱን፣ ቋንቋውን፣ ባህላዊ እሴቶቹን የመጠበቅ፣ የማሳደግና ስራ ላይ የማዋል መብቱ ሊከበርለት ይገባል፤ በዚህም በከተማው ውስጥ የሚገኙ ፓርኮች፣ የባህል ማዕከላት የሲኒማና ትያትር ቤቶች፣ ሙዚየሞች የኦሮሞ ባህላዊ እሴቶች፣ ቋንቋ፣ ታሪክና ወግ ጠፍተውና ደብዝዘው የሚገኙ ስለሆነ መልሰው ሊያንሰራሩበት የሚችሉ ስልቶችን በመቀየስ የድጋፍ እርጃዎችን መውሰድን የመሳሰሉትን መጥቀስ ይቻላል።

4.4 ኢኮኖሚያዊ መብቶች፤

1. መሬት የሀብት ማፍረያ ብቻ ሳይሆን ለነባር ህዝቦች የማንነት መገለጫ፣ ለባህል መቀጠልና በራስ ጉዳይ ላይ በራስ ለመወሰን ወሳኝ መሳሪያ ናት። መሬትና የተፈጥሮ ሀብቷ በሌሉበት የትኛውም የህብረተሰብ ክፍል ራሱን ሊያኖር ስለማይችል የሰው ልጅ ህልውናው ከመሬት ጋር የተያያዘ ነው። ስለሆነም በከተማው የሚኖረው ነባር የኦሮሞ ተወላጅ በመሬቱ ዋስትና ሊያገኝ ይገባል፤ መሬቱንም ያለ ህጋዊ አሰራር ሊያጣ አይገባም። ስለሆነም ለልማት ተነሿ መሆኑ ሲረጋገጥ በቂ ቅድመ ዝግጅት እንዲያደርጉ ማሳወቅ፣ በካሳ ግመታ ተሳታፊ እንዲሆኑ ማድረግና የወቅቱን የገበያ ዋጋ ያገናዘበ የካሳ ክፍያና ምትክ ቦታ እንዲያገኙ ማድረግ፤

2. በልማት ምክንያት የሚፈናቀሉ አርሶ አደሮች የተከፈላቸውን ካሳ በዘላቂነት መጠቀም እንዲችሉ ፕሮጀክቶችን በመቅረፅ ስራ ላይ እንዲውሉ ማድረግ፤ ራሱን ያቻለ ይህን ስራ የሚሰራ ተቋም በማቋቋም መደገፍና መከታተል፤

3. ቀደም ሲል በልማት ምክንያት ከይዞታቸው ተነስተው ለተለያዩ ማበበራዊና ኢኮኖሚያዊ ችግሮች የተጋለጡ አርሶ አደሮችና ቤተሰቦቻቸው ተገቢውን መረጃ በማሰባሰብና በማደራጀት እንዲቋቋሙ ማድረግ፤

4. መስተዳድሩ ከክልሉ ከተፈጥሮ ሀብትና ከአገልግሎቶች አቅርቦት ጋር የተያያዙ ከሚያገኘው ገቢ ውስጥ የተወሰነ % ለክልላዊ መንግስት እንዲከፍል ማድረግ ወይም ለመኖሪያ ቤት ግንባታ፣ ለኢንዱስትሪና ለፋብሪካዎች የሚውሉ ጥሬ እቃዎች፣ ለመጠጥ ውሃና ሌሎች የተፈጥሮ ሀብቶች የከተማ መስተዳድሩ የሚያገኘው ከክልሉ በመሆኑ ክልሉ ግብር እንዲያስከፍል ማድረግ፤

5. በኦሮሚያ ክልል ውስጥ የሚመረቱ የአርሶ አደር ወይም ማህበራት ምርቶች ፊንፊኔ/ አዲስ አበባ ውስጥ ገበያ የሚያገኙበትን ሁኔታ ማመቻቸት፤

6. የከተማ ነዋሪ የሆነው የኦሮሞ ተወላጆች በንግድና በሌሎች ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታ ያላቸው የስራ መስኮች ውስጥ ተሳታፊነትና ተጠቃሚነት እንዲያድግ የድጋፍ ርምጃዎችን(affirmative actions) በመውሰድ ነባሩን የኦሮሞ ህዝብ በከተማው ከሚኖረው አብዛኛው ማህበረሰብ ጋር ፍትሃዊ የሐብት ክፍፍል እንዲኖር ሁኔታዎች የማመቻቸት ስራዎችን የመሳሰሉትን እንደ አብነት መጥቀስ ይቻላል።

4.5 የአካባቢ ደህንነት መብቶች፤

1. ከከተማው አስተዳደር የሚወጡ ደረቅና ፍሳሽ ቆሻሻዎች ወደ ክልሉ እንዳይለቀቁ ማድረግ፤ ተለቆ ከተገኘ በሰው፣ በእንስሳትና በተፈጥሮ አካባቢ ላይ የሚደርሰውን ጉዳትና ብክለት መተበቅና መከላከል፤ መስተዳድሩ ወደ ክልሉ በተጣሉ ወይም በፈሰሱ ቆሻሻዎች ምክንያት በሰው፣ በእንስሳት፣ በመሬት፣ በአካባቢና በአየር ብክለት ላይ ለደረሰው ጉዳት በቂ ካሳ እንዲከፍሉ ማድረግ፤

2. መስተዳድሩ ከከተማው የሚያወጣቸው ፍሳሽና ደረቅ ቆሻሻዎችን የማከም ወይም እንደገና የመጠቀም መርሃ ግብር እንዲቀይስና ይህንንም ደረጃ በደረጃ ተግባራዊ እንዲያደረግ የሚያስገድድ እና ቆሻሻ የሚያፀዱ ክሊኒኮችን በራሱ ወጪ እንዲያቋቁም ማድረግ፤

3. የቆሻሻ መጣል ተግባር ከመስተዳድሩ ክልል ውጭ ሊፈፀም የሚችለው ክልሉና መስተዳድሩ በስምምነት ባዘጋጁት መደበኛ ቦታዎ በቻ እንዲሆን የሚያስገድድ እና፤

4. በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ዙሪያ ለሚገኙት ቀበሌዎች ወንዞችና የተፈጥሮ ሀብቶች አስፈላጊውን እንክብካቤ የማድረግ ግዴታ የሚጥልበት የመሳሰሉትን መጥቀስ ይቻላል።

ስለሆነም የኦሮሚያ ክልል ከፊንፊኔ/አዲስ አበባ ልጠበቅለት የሚገባውን ልዩ መብት አዋጅ ከዚህ በላይ የተዘረዘሩትን ዋና ዋና ጉዳዮች አካቶ መዘጋጀት ይኖርበታል።

5. ማጠቃለያ

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ-መንግስት የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በህግ የበላይነትና በራሳቸው ፈቃድና ፍላጎት የተመሰረተ የጋራ ጥቅማቸውን መብታቸውንና ነፃነታቸውን በጋራ በደጋፊነት ለማሳደግና አንድ የኢኮኖሚና የፖለቲካ ማህበረሰብ ለመገንባት

ያስችላቸው ዘንድ ያፀደቁት የቃል ኪዳን ሰነድ ነው። ይህ ህገመንግስት የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሉዓላዊ ሥልጣን መገለጫና ማረጋገጫ በመሆኑ የህጎች ሁሉ የበላይ ህግ ነው። የህገመንግስቱ የበላይነት የሚከበረውም ሕገመንግስቱን በማክበርና በማስከበር እና ለሕገ ተገዢ በመሆን ጭምር መሆኑን በህገመንግስቱ አንቀጽ 9 ሥር ተደንግጓል።

በመሆኑም በህገመንግስቱ ዋስትና ያገኙ የብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መብትና ነፃነትን በስራ ላይ እንዲውሉ ዝርዝር የህግ ማዕቀፍ እንዲወጣላቸው ከተደነገጉ መብቶች መሀል አንዱ የኦሮሚያ ክልል በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ላይ ያለውን ልዩ ጥቅም ነው። ይህን ልዩ ጥቅም በዝርዝር ህግ ወደመሬት ከማውረድ ጋር ተያይዞ አድማሳችንን ለማስፋት ያየናቸው የፊንፊኔ ታሪካዊ ዳራ፣ የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ሂደታችን፣ የተለያዩ አገራት ተሞክሮዎችና ልምዶች እንዲሁም በዚህ ሰነድ ላይ በጥልቀት የተዳሰሱት ዓለም አቀፋዊና የአገራችን የሕግ መሰረቶች የኦሮሞ ብሄርና የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት በፊንፊኔ/አዲስ አበባ ላይ ያለውን ልዩ ጥቅም የሚከበርበት ዝርዝር ህግ መውጣት እንዳለበት የሚያስገነዝቡንና የሚያረጋግጡልን ሲሆን ይህንን የህገመንግስቱን ድንጋጌ ማክበር እና ማስከበር የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ፈቅደውና ተስማምተው የሰጡትን ልዩ መብት ከማስከበር እና አንድ የኢኮኖሚና የፖለቲካ ማህበረሰብ ከመፍጠር አኳያ የሚኖረው ፋይዳና የሚሰጠው ትርጉም ከፍተኛ መሆኑ ይታመናል።

ምንጭ ስንደቅ